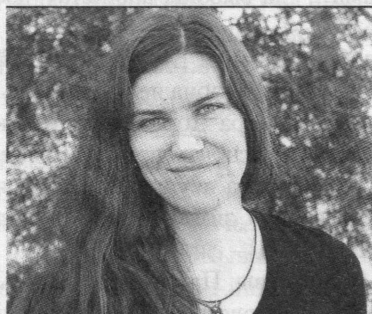
Марына Весялуха

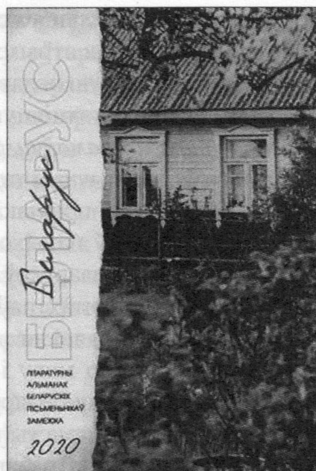
...пяць соцень старонак – немалая прастора для пошукаў і выдатнае месца для знаёмства...

Групавы настальгічны партрэт каля дзедавай хаты

Агляд альманаха “Беларус” за 2020 год

Беларус: Літаратурны альманах беларускіх пісьменнікаў замежжа 2020. – Нью-Ёрк, 2020. – 484 с.

Бадай, у кожнага з нас у сямейным альбоме ёсць такія фотаздымкі. Зробленыя падчас вялікай сустрэчы, у перапынку на бяседзе, перад развітаннем ці наадварот – акурат пасля прыезду дарагіх гасцей. На іх – уся сям’я. Усмешлівыя, з адкрытымі тварамі, крыху чырвонымі шчокамі пасля выпітай чаркі. Сарамлівыя – сукенка не такая ўжо і святочная; упартыя – навошта псаваць дарагую фотастужку такім шараговым здымкам. А ў вачах – адначасова радасць ад прыемнасці імгнення сустрэчы і сум перад доўгім расстаннем. Магчыма – назаўжды. Нехта з’едзе за блізкі свет, каб там будаваць ужо ўласнае самастойнае жыццё, а нехта неўзабаве развітаецца са светам зямным і застанецца толькі згадкай, знаёмым ветлым

вобразам з фотаздымка. Тут усе розныя, рознага ўзросту, прафесіі, прадстаўнікі розных пакаленняў, шчырыя вернікі і зацятыя агностыкі, але ўсе яны – з аднаго кораня.

Калі задумацца, то альманах «Беларус» – і ёсць менавіта такі групавы сямейны фотаздымак. Так, сямейны, бо аўтары, якія жывуць у розных краінах свету, ад Літвы да Аўстраліі – аб'яднаныя агульным коранем беларускай рэчаіснасці. Для кагосьці гэта проста згадкі з далёкага дзяцінства, якія застаюцца ў памяці поруч з роднымі вобразамі бабулі і дзядулі, для некага – памяць пра маладосць і юнацтва, студэнцкія часы, а для іншых – і сёння цёплы куток, куды ён рады завітаць у часіны адпачынку ад будзённай звыклай працы за мяжой. Не ўсе аўтары з амаль трох дзясяткаў імёнаў, сабраных пад гэтай вокладкай, прадстаўленыя ў выданні аднолькава шырока, грунтоўна. Некаторыя з іх прапанавалі кароценькія эсэ, вершы, замалёўкі, каб проста засведчыць сваю прыхільнасць выданню. Іншыя прадставілі грунтоўныя падборкі, каб падзяліцца напрацоўкамі апошніх гадоў (бадай, для беларускага і беларускамоўнага творцы, які жыве за мяжой, выпадае не так многа магчымасцей трапіць да чытача менавіта праз папяровае літаратурна-мастацкае выданне), а для некага публікацыя – сцвярджэнне памяці. Бо аўтара ўжо некаторы час няма на гэтым свеце.

У любым выпадку, кароткае знаёмства ці доўгая сустрэча з творчасцю таго ці іншага мастака слова дае чытачу магчымасць дакрануцца да яго пісьменніцкага свету і пабачыць, што хвалюе беларусаў замежжа.

Калі б патрэбна было адным словам вызначыць тэму гэтага альманаха, то ў галаву адразу прыйшло б ёмістае слова: «Пакаленні». Так, фактычна кожны з аўтараў наўмысна ці не запланавана кажа хоць колькі словаў пра сваіх продкаў, сямейныя звычаі, завядзёнкі, разважае пра розніцу менталітэтаў нашых сучаснікаў і папярэднікаў. Ці не кожны хоць слоўцам згадвае Беларусь і акалічнасці свайго жыцця тут. Часам гэта проста ўспаміны маленства, выкладзеныя на некалькіх старонках, а часам – грунтоўныя згадкі пра былыя часы, аднакласнікаў і сяброў дзяцінства. З гэтымі людзьмі ўжо даўно перарвалася сувязь, многіх няма сярод жывых, але іх вобразы як найлепш дапаўняюць цэласны сусвет маленства ў беларускай вёсцы.

Так, адзін з самых шчымлівых тэкстаў альманаха «Беларус-2020» – кароткая аповесць **Алега Аблажэя** «Вектар гравітацыі». Шчымлівы – бо зямны шлях аўтара заўчасна абарваўся колькі гадоў таму, ды і падзеі, што ён апісвае ў гэтым аповедзе, нельга назваць цалкам пазітыўнымі. Калі коратка (але без спойлераў!), то сюжэт такі. Апавядальнік, чыё асабістае жыццё ў вялікім свеце склалася не надта ўдала, пасля разводу з жонкай бавіць лета ў сваёй сястры, якая з мужам жыве ў іх бацькоўскім доме на Навагрудчыне. Тут жа ён неяк сустракае свайго аднакласніка Інакенція, ці, як яго клічуць вясковыя, – Кенцю. Успаміны пра школьныя гады пераплятаюцца са згадкамі з актуальнага для аповеда часу. Тут усплывае фігура бабулі лірычнага героя, якая, дзякуючы ўменню лячыць людзей, змагла выправіць хібу маўлення сціплага, але вельмі разумнага хлопчыка Кенці. Прыгадваюцца мары-памкненні хлопцаў стаць выдатнымі спецыялістамі. Першае каханне і вучоба ва ўніверсітэце, доўгія размовы каля вогнішча ў лесе і прыемныя пікнікі з віскі ды гарэлкай. Усё, як у жыцці: расповед нечакана абрываецца. Наш лірычны герой пабачыў Парыж і завёў кароткія, але бурлівыя стасункі са сваёй выпадковай спадарожніцай, а яго сябар... як узнік ніадкуль, так у гэтым небыцці раствараецца, пакінуўшы па сабе процьму ідэй для дзіўных вынаходніцтваў

(выдатны фізік, ён ужо запатэнтаваў некалькі сваіх распрацовак і дзякуючы ім меў магчымасць атрымліваць неблагія грошы, пры гэтым займаючыся любімымі справамі). І гэтую недавыказанасць (бо цікава ж, ці здолеў Інакенцій распрацаваць сваю даўнюю тэхнічную задумку) аўтару можна даравацъ за адзін толькі сказ: «*Але тут я прамаўчу, бо даўно заўважана, што беларускім літаратарам кепска ўдаюцца эратычныя сцэны*». Сапраўды.

Калі казаць пра пакаленні, то гэты матыў стаў скразным не толькі ў сюжэтах тэкстаў, але і ў падыходах аўтараў да сваёй творчасці. Патлумачу. Так, аўтараў, якія з'ехалі з Беларусі ў 1990-я, можна назваць пакаленнем настальгіі. І жывучы на іншых кантынентах, паўшар'ях, яны ў думках згадваюць Беларусь. Параўноўваюць актуальныя краявіды з роднымі, сумуюць па дзедавых падворках, разважаюць пра беларускую мову і яе мілагучнасць. Не магу сказаць, што гэтая літаратура адкрывае чытачу-беларусу новыя гарызонты і знаёміць з новымі абшарамі. Але, напэўна, і такія тэксты маюць права на існаванне: раз тэматыка, настрой існуюць, значыць яны запатрабаваныя прынамсі ў прасторы ўнутранага жыцця беларускай эміграцыі.

Але і тут я назаву выдатны прыклад, твор, напісаны на мяжы літаратуры і журналістыкі. Гэта гутарка **Галіны Пазьняк** з **Аляксандрам Хомчанкам**, якая мае сімвалічную назву «Я звычайны беларус». Падаецца, што і спадарыня Галіна, і спадар Аляксандр – прадстаўнікі таго пакалення беларусаў у эміграцыі, якія на чужой зямлі пачуваюцца няўтульна, нібыта чужаніцамі. Таму з такім надзвычайным задавальненнем у гутарцы яны згадваюць падзеі маленства, школьных гадоў і часы навучання ва ўніверсітэце ў Мінску. Ёсць тут і досыць смешных выпадкаў. Так, напрыклад, у адным з іх спадар Аляксандр згадвае часы касьбы, калі трэба было бацьку дапамагаць працаваць на лузе. Бывала, пасля танцаў хлопцы гулялі з дзяўчатамі аж да самай раніцы, а ўжо па дарозе да дома мусілі працаваць касой: «*...цэлую ноч танцавалі, то бацька не глядзіць, што ты ня спаў ці там што. Праца ёсць праца. Бывала так: на ровары з танцаў, закасаўшы «порткі-клёш», едзеш проста на сенакос*».

У ліку тэкстаў, якія асабіста мне найбольш прыйшліся да густу, – падарожныя нататкі **Юрася Шамецькі** «Карыда». І хоць падрабязныя апісанні старажытнай іспанскай крывавай забавы-прадстаўлення з быкамі чытаць было невыносна балюча (але ж гэта нацыянальная традыцыя – што паробіш, яе не вымераць сучаснымі паняткамі маралі і пільнага стаўлення да ўсяго жывога), сам па сабе тэкст і апісаныя ў ім эмоцыі, стыль расповеду падаліся вельмі гарманічнымі. Так, перад намі твор, напісаны беларусам, але беларусам, які пачуваецца выдатна хоць у Гішпаніі, хоць у Канадзе. Ён умела счытвае энергетыку еўрапейскіх гарадоў, выдатна ў іх арыентуецца, не баіцца сустрэчы з новым і – магчыма, па гэтай прычыне – самі гарады яго выдатна прымаюць. Геній места, ці Genius Loci не дасць сябе падмануць. «*Эўропа адразу пазнаецца і прыцягвае сваёй глыбінёй і шчодрасцю. Адчуваецца непакой гісторыі, дух прыўзнятасьці, старажытнасьці. Мне аднолькава ўтульна, у якім бы эўрапейскім горадзе я ні апынуўся, бо адразу зьяўляецца дакладнае і ўпэўненае адчуванне: я ўжо тут быў і добра ўсё ведаю, а галоўнае – разумею*». Думаецца, такой упэўненасці часам не хапае многім беларусам, якія баяцца не толькі чужых гарадоў ды краін, але і новага ў сваім уласным жыцці.

Вакол тэмы пакаленняў завязаны і сюжэт апавядання **Марыны Кражовай** «Х+У=О». гэты твор – у маім асабістым топе найлепшых з альманаха. Назаву гэтаму некалькі прычын. Гераіня тэксту – вельмі цэласны вобраз сама па сабе. Гэта дзяўчына, студэнтка гуманітарнай ВНУ, якая свае канспекты ператварае ў пэўнага кшталту коміксы. Поруч з нататкамі ў на старонках сшыткаў жывуць толькі ёй вядомыя героі – Сонца, Вока, Лімон. Яны – як дарожныя знакі-сімвалы, што абазначаюць адметныя месцы канспекта, але і самі па сабе маленькія значкі –

герої, якія дзейнічаюць у сваім сусвеце. Паміж імі адбываюцца дыялогі, яны ўвесь час знаходзяцца ў працэсе камунікацыі. Па-наватарску аўтарка абыходзіцца з афармленнем дыялогаў: часам проста ўстаўляе скрыншоты перапіскі ў мэсэнджары са сваёй сяброўкай, і расповед набывае новае сучаснае вымярэнне. Бо навошта ж пераказваць размову, калі можна яе проста *паказаць*. Але не гэта галоўнае. Думкі лірычнай гераіні засяроджаныя на бабуліных дзённіках, якія не вытрымалі змагання з часам, у некаторых месцах выцвілі, старонкі пакрыліся плямамі. Яна збіраецца іх аднавіць – і тэксты, і малюнкі, змешчаныя ў тых дарагіх яе сэрцу нататках. Па-мойму, выдатны пачатак дэтэктыўнага рамана, выдатная завязка шыкоўнай гісторыі, у межах якой можа адбыцца што заўгодна. І гераіня, з думкамі-развагамі якой мы ўжо паспелі пазнаёміцца, справілася б нават з самым складаным расследаваннем.

Пэўнага кшталту адкрыццём для мяне стаўся хайбун **Макса Шчура** «Чатыры дні на пачатку жніўня». Натуральна, ён таксама трапіў у мой топ найлепшых тэкстаў гэтага альманаха. Хайбун, як коратка тлумачыць сам аўтар, гэта малы жанр японскай літаратуры, празаічны (часта падарожны) дзённік паэта, пракладзены вершамі з каментарамі аўтара. У дзённіках пісьменнікаў, іх падарожных нататках ёсць пэўнае чараўніцтва, прыцягальная сіла. Найперш уражвае ўменне творцаў звяртаць увагу на дэталі, знаходзіць пэўныя нечаканыя бакі нават у самых звыклых прадметах, усё гэта перапрацоўваць і выяўляць чыстай, паэтычнай мовай. Напрыклад, вынікам таго, што аўтар ледзь не раздушыў матылька, які трапіўся яму па дарозе, сталася хокку (так, сам Макс Шчур у эсэ пра хокку піша, што гэтае слова трэба пісаць менавіта так, праз дзве «к», каб яшчэ раз пакрэсліць запазычанне жанру і самой з'явы):

Мне пад ногі
празь няшчаснае каханне
кінуўся матыль.

Паказальна тое, што вандроўка лірычнага героя – ён жа ў дадзеным выпадку сам аўтар – зусім кароткая. Ён ідзе з Прагі пешкі крыху больш як 20 кіламетраў у мястэчка Вшэнораў, дзе мусіць адбыцца двухдзённы будыйскі рэтрыт. Здавалася б, звычайная кароткая вандроўка, але і цягам гэтых некалькіх дзён можа адбыцца столькі падзей. Падзей, найперш духоўнага кшталту. У аўтара яны звязаныя з разуменнем сябе, свайго шляху і сваіх задач у гэтым свеце ў цэлым і на дадзеным рэтрыце ў прыватнасці. Мы ведаем папулярнае выслоўе, што з кожнай вандроўкі мы вяртаемся крыху іншым чалавекам, дык вось прыклад гэтага хайбуна Макса Шчура нам паказвае, дзе менавіта палягае тая розніца паміж лірычным героем да вандроўкі і пасля яе. Хочацца найперш падзякаваць аўтару за шчырасць, бо без яе гэты кароткі дзённік быў бы крывадушным самалюбаваннем. І ў цэлым дадзены тэкст – яшчэ адзін аргумент «за» тое, каб нарэшце пачаць весці дзённік. Гэта можа быць надзвычай карысна.

Прызнаюся, у такім калейдаскопе разнастайных імёнаў, тэкстаў, характараў і настрояў, што прадстаўленыя на старонках альманаха «Беларус-2020», вельмі лёгка згубіцца і разгубіцца. Лёгка пайсці па шляху чытання адно з тэкстаў, падпісаных знаёмымі імёнамі, і зусім абысці ўвагай новых аўтараў. Таму так рабіць не раю. Магчыма, тыя творы, што падаліся сімпатычнымі мне, у кагосьці зусім не выклічуць пазітыўных эмоцый і нават не запомняцца, а згадаюцца зусім іншыя, тыя, што не адгукнуліся ўва мне падчас чытання. У любым выпадку, амаль пяць соцень старонак – немалая прастора для пошукаў і выдатнае месца для знаёмства.